A magyar titkosszolgálatok folytonossága és törései – a III/III-tól a mai szervekig

Bevezetés: egy állam árnyékintézményei

Minden államnak vannak olyan intézményei, amelyek működéséről a nyilvánosság csak töredékesen szerezhet tudomást. A titkosszolgálatok ebbe a körbe tartoznak a legteljesebb mértékben: feladatuk lényegéhez tartozik a rejtőzködés, a jelentés nélküli munka, az információk visszatartása. Magyarországon az elmúlt hat és fél évtizedben ez az árnyékvilág többször is nevet, szervezeti formát és politikai gazdát váltott, miközben egy alapkérdés újra és újra visszatért: mennyiben szakadt el a rendszerváltás utáni nemzetbiztonsági apparátus a Kádár-kor állambiztonsági gépezetétől, és mennyiben él tovább benne annak logikája, módszertana, sőt olykor személyi állománya is.

Ez az esszé arra vállalkozik, hogy végigkövesse ezt az ívet a III/III. Csoportfőnökségtől napjaink Alkotmányvédelmi Hivataláig és Terrorelhárítási Központjáig, miközben nem kerüli meg a kényes pontokat: a Dunagate-botrányt, a Portik–Laborc-ügyet, a Pegasus-botrányt, és azt a szerkezeti feszültséget, amely a rendészeti és nemzetbiztonsági funkciók összemosásából fakad. A cél nem a szenzációhajhászás, hanem annak megértése, hogy egy demokráciára áttérő ország miként bánik azzal az örökséggel, amelyet a diktatúra hagyott rá, és hogy a hatalom mindenkori birtokosai hogyan alakítják saját képükre azokat a szerveket, amelyek a legkevésbé vannak kitéve a nyilvános ellenőrzésnek.

I. A Kádár-kor állambiztonsága: a III/III. Csoportfőnökség

Az 1956-os forradalom leverése után a Kádár-rendszer belső biztonsági apparátusa évekig a korábbi struktúrák továbbélő elemeiből építkezett. A megtorlás időszakában a állambiztonság a Belügyminisztérium II. (politikai nyomozó) főosztályaként működött, ám a vezetés hamar felismerte, hogy tartósan más szervezeti keretre van szükség. 1962-ben, hosszabb előkészítés és további tisztogatások után teljes átszervezésre került sor: létrejött a főcsoportfőnökségi rendszer, amelyben a III. Főcsoportfőnökség fogta össze az állambiztonsági munkát.

Ezen belül alakult meg a III/III. Csoportfőnökség, amelynek feladatkörébe a belső elhárítás tartozott: az állam elleni szervezkedések felderítése, az ellenzéki és egyházi mozgalmak megfigyelése, az értelmiség, a művészvilág és az egyetemi élet ellenőrzése. A szervezet a nyolcvanas évek végére mintegy

550–600 operatív tisztet foglalkoztatott, ebből 230–250 fő dolgozott a budapesti központban, a többiek vidéki egységekben. Ehhez társult egy jóval nagyobb, sokezres besúgóhálózat, amelynek tagjai különböző szinteken, különböző motivációkból – meggyőződésből, kényszerből, anyagi érdekből vagy egyszerű megfélemlítettségből – szolgáltattak információt tartótisztjeiknek.

Fontos leszögezni, hogy a III/III. tevékenysége nem korlátozódott olyan feladatokra, amelyeket a nyugati demokráciák belső elhárító szolgálatai is elvégeznek – a terrorizmus és a szélsőséges tevékenységek felderítésére, az alkotmányos rend elleni szervezkedések feltárására. A lényegi különbség abban állt, hogy a magyar állambiztonság közvetlenül a pártvezetés irányítása alatt működött, és elsődleges célja nem az állampolgárok jogainak védelme, hanem a hatalmon lévő politikai elit védelme és az ellenvélemények elfojtása volt. Ez a kettősség – a látszólag univerzális biztonsági feladat és a ténylegesen pártpolitikai alárendeltség – az, ami a mai napig visszatérő vitatéma, amikor a rendszerváltás utáni szolgálatok elődeikhez való viszonyát elemezzük.

A III/III. munkájának dokumentumai – az ügynöki jelentések, a tartótiszti feljegyzések, a megfigyelési dossziék – részben megsemmisültek a rendszerváltás körüli hónapokban, részben átkerültek különböző levéltári és minősített archívumokba, ahonnan csak évtizedekkel később, jogi viták kereszttüzében váltak részlegesen hozzáférhetővé. Ez az iratmegsemmisítés és -elrejtés önmagában is meghatározta azt, hogy a rendszerváltás utáni Magyarország miként tudott – vagy nem tudott – szembenézni saját közelmúltjával.

II. A Dunagate-botrány: az átmenet első törése

1990 januárjában, még az első szabad választások előtt, robbant ki az a botrány, amely a magyar közvélemény számára először mutatta meg, hogy a régi állambiztonsági reflexek a rendszerváltás küszöbén is tovább élnek. Kiderült, hogy a Belügyminisztérium állambiztonsági szervei az ellenzéki pártok és mozgalmak vezetőit – köztük olyan szervezeteket, amelyek a többpárti választásokon indulni készültek – folyamatosan megfigyelés alatt tartották, lehallgatták és jelentésekben dokumentálták tevékenységüket, jóval azután is, hogy a politikai nyitás már megtörtént.

A Dunagate-ügy nyomán Horváth István belügyminiszter lemondott, és a botrány felgyorsította azt a jogalkotási folyamatot, amely végül 1990. január 25-én az Országgyűlés elé vitte a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek átmeneti szabályozásáról szóló 1990. évi X. törvényt, valamint a nemzetbiztonsági feladatok ellátásának átmeneti szabályozásáról szóló 26/1990. (II. 14.) MT rendeletet. Ezek a jogszabályok teremtették meg azt az átmeneti keretet, amelyben aztán 1990. március 1-jén megkezdte működését a modern

magyar nemzetbiztonsági szervezetrendszer.

A Dunagate tanulsága kettős. Egyfelől megmutatta, hogy a régi apparátus tagjai – gyakran ugyanazok az emberek, ugyanazokkal a reflexekkel – nem tűntek el egyik napról a másikra, hanem tovább dolgoztak, immár formálisan más rendszerben. Másfelől viszont az is világossá vált, hogy a nyilvánosság és a sajtó ereje képes volt kikényszeríteni egy politikai bukást és jogalkotási választ – ami a Kádár-korban elképzelhetetlen lett volna. Ez a kettősség, a folytonosság és a törés egyidejű jelenléte, azóta is meghatározza a magyar nemzetbiztonsági történet minden fejezetét.

III. Az új szervezetrendszer születése: IH, NBH, KFH, KBH

1990. március 1-jén két polgári és két katonai nemzetbiztonsági szolgálat kezdte meg tevékenységét. A polgári oldalon létrejött az Információs Hivatal (IH), amelynek feladata a külföldi hírszerzés lett, valamint a Nemzetbiztonsági Hivatal (NBH), amely a belső elhárítást látta el. A katonai oldalon a Katonai Felderítő Hivatal (KFH) a külföldi katonai hírszerzésért, a Katonai Biztonsági Hivatal (KBH) a honvédség belső biztonságáért felelt.

A négyes felosztás mögött tudatos elv húzódott: a hatalommegosztás és a visszaélések megelőzése érdekében a hírszerzést és az elhárítást, valamint a polgári és a katonai szférát külön szervezetekbe telepítették, hogy egyetlen hivatal se halmozhassa fel azt a fajta korlátlan hatalmat, amellyel a Kádár-kori állambiztonság rendelkezett. Az új szolgálatok élére olyan vezetők kerültek, akiknek – legalábbis a rendszer szándéka szerint – el kellett határolódniuk a korábbi pártirányítástól, és a demokratikus intézményrendszernek, elsősorban a kormánynak és a parlamenti ellenőrzésnek kellett elszámolniuk.

A végleges és részletes jogi szabályozást az 1995. évi CXXV. törvény, a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény hozta meg, amely 1996. március 27-től hatályos, és a mai napig a magyar nemzetbiztonsági jog gerincét adja. Ez a törvény választotta le a Nemzetbiztonsági Hivatalról azt a technikai háttérszolgálatot, amely a titkosszolgálati eszközök és módszerek alkalmazásáért felelt: ebből jött létre a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat (NBSZ), amely azóta is a lehallgatások, a technikai megfigyelés és a kapcsolódó infrastruktúra üzemeltetője, formálisan minden más szolgálattól függetlenül.

A történészek és jogászok, akik a rendszerváltás utáni időszakot vizsgálják, gyakran hangsúlyozzák, hogy az új szolgálatok semmilyen értelemben nem tekinthetők a korábbi állambiztonsági szervek jogutódjának – jogilag valóban új szervezetek jöttek létre, más jogszabályi alapon, más ellenőrzési mechanizmusokkal. Ugyanakkor a személyi kontinuitás kérdése ennél

árnyaltabb: a kilencvenes évek elején lezajlott átvilágítási kísérletek jelentős részben kudarcot vallottak vagy felemás eredményt hoztak, és a szolgálatok középvezetői állományában hosszú ideig jelen maradtak azok a szakemberek, akik korábban a III. Főcsoportfőnökség kötelékében szolgáltak.

IV. A kilencvenes évek botrányai és a bizalmi deficit

A fiatal magyar demokrácia nemzetbiztonsági szolgálatai a kilencvenes években több olyan üggyel szembesültek, amelyek tovább mélyítették a közvélemény bizalmatlanságát. Ezek közül az egyik legismertebb az úgynevezett D-209-es dosszié ügye volt, amely 2002-ben, közvetlenül egy választási kampány idején robbant ki: egy irat szerint Antall József, a rendszerváltás utáni első miniszterelnök állítólag a Kádár-korban ügynöki tevékenységet folytatott volna. Az ügyet vizsgáló bizottságok és szakértők végül nem tudták egyértelműen igazolni a dosszié hitelességét, ám maga az eset jól mutatta, hogy a titkosszolgálati múlt dokumentumai politikai fegyverré válhatnak, és hogy az iratok hitelességének kérdése gyakran megválaszolhatatlan marad, mert a levéltári anyag hiányos, széttöredezett vagy manipulált.

Az átvilágítási törvények – amelyek arra próbáltak választ adni, hogy a közéleti szereplők közül ki működött együtt korábban az állambiztonsággal – sorra buktak el vagy maradtak félmegoldások szintjén, részben azért, mert az érintett politikai elit minden oldalon érdekelt volt abban, hogy a kérdés ne kerüljön teljes nyilvánosságra. Ez a mulasztás hosszú távú következményekkel járt: a magyar társadalom soha nem szembesült olyan mélységben saját állambiztonsági múltjával, mint például a németországi Stasi-iratok feldolgozása nyomán a keletnémet társadalom.

V. A Portik–Laborc-ügy: amikor a szolgálat politikai eszközzé válik

2013-ban vált nyilvánossá az az ügy, amely a rendszerváltás utáni időszak egyik legsúlyosabb nemzetbiztonsági botrányaként vonult be a köztudatba. Kiderült, hogy Laborc Sándor, a Nemzetbiztonsági Hivatal korábbi főigazgatója 2008 nyarán két alkalommal is találkozott Portik Tamással, a szervezett bűnözés egyik ismert alakjával, akit korábban olajszőkítési ügyekben is emlegettek. A találkozókról készült hangfelvételek nyilvánosságra kerülése után Laborc szavai különös súlyt kaptak: elmondása szerint elsősorban az érdekelte, hogy „a felszín alatt hol vannak politikusok, bírák, ügyészek valamilyen módon befolyásolva”, amire Portik hozzátette, hogy „esetleg rendőrtisztek” is.

A felvételek alapján az a gyanú fogalmazódott meg, hogy a Nemzetbiztonsági Hivatal vezetője kompromittáló információkat próbált gyűjteni politikai és

igazságszolgáltatási szereplőkről egy alvilági kapcsolattal együttműködve – vagyis pontosan azt a fajta hatalmi visszaélést követte el, amelynek megakadályozására a rendszerváltás utáni intézményi szétválasztást eredetileg szánták. Az ügyet a parlament nemzetbiztonsági bizottsága is vizsgálta, Laborc Sándor pedig a bizottság előtt „koncepciós eljárásnak” nevezte az ellene folyó eljárást, ahogy erről a Mandiner is beszámolt. A Központi Nyomozó Főügyészség végül bűncselekmény hiányában lezárta a nyomozást, ismeretlen tettes ellen hivatali visszaéléssel kapcsolatban indított eljárást szüntetve meg 2014 májusában. Az ügy lezárása azonban nem oszlatta el a gyanút, hogy a nemzetbiztonsági apparátus vezetői – függetlenül attól, hogy melyik kormány idején szolgáltak – hajlamosak lehetnek a rájuk bízott eszközöket politikai célokra felhasználni. A Magyar Nemzet 2021-es cikke, amely a szolgálatok politikai célú felhasználásának történetét tekintette át, ezt a Portik–Laborc-ügyet is abba a sorba illesztette, amely azt bizonyítja, hogy a nemzetbiztonsági eszközök feletti demokratikus kontroll folyamatosan törékeny maradt.

VI. A 2010-es fordulat: centralizáció és átnevezés

A második Orbán-kormány 2010-es hatalomra kerülése új korszakot nyitott a magyar nemzetbiztonsági architektúrában. A Nemzetbiztonsági Hivatal ekkor vette fel az Alkotmányvédelmi Hivatal (AH) nevet, miközben a Belügyminisztérium visszaállításával a szolgálat irányítása is átkerült a belügyminiszterhez, együtt a rendőrséggel és más rendvédelmi szervekkel. Ez a lépés jelentős szimbolikus üzenetet hordozott: az elnevezésváltás azt sugallta, hogy a szervezet immár nem egyszerűen a nemzet biztonságáért, hanem kifejezetten az alkotmányos rend védelméért felel, ugyanakkor a felügyeleti struktúra átalakítása a korábbinál szorosabb kormányzati kontrollt vezetett be.

Ezzel egy időben, 2010 szeptemberében jött létre a Terrorelhárítási Központ (TEK), amelyet a kormány a 232/2010. (VIII. 19.) kormányrendelettel hívott életre, azzal a céllal, hogy a terrorizmus és a fokozódó erőszakosságot mutató szervezett bűnözés elleni fellépéshez rendelkezésre álló erőforrásokat hatékonyabban, központosítottan lehessen felhasználni. A TEK állományát – 600–800 főt – különböző belügyi szervektől és az Alkotmányvédelmi Hivataltól csoportosították át, induló költségvetése tízmilliárd forint volt.

A TEK létrehozása azonban szakmai vitákat is kiváltott, amelyekre a Magyar Narancs és más lapok is felhívták a figyelmet: a szervezet jogilag nem nemzetbiztonsági szolgálat, hanem rendészeti szerv, miközben a rá bízott terrorelhárítási feladat elsődlegesen nemzetbiztonsági jellegű lenne. 1989 óta minden magyar kormány igyekezett elválasztani egymástól a rendőrséget és a nemzetbiztonsági szolgálatokat – éppen azért, hogy elkerüljék a Kádár-kori állambiztonság mintáját, amelyben a nyomozati és a titkosszolgálati funkciók

egyetlen kézben összpontosultak. A TEK szervezeti konstrukciója ezt a hagyományos szétválasztást részben felülírta, hiszen bűnüldözési jogosítványokat és titkosszolgálati jellegű módszereket egyesített egyetlen, közvetlenül a mindenkori belügyminiszternek alárendelt szervezetben. A szakmai kritikusok szerint ez a megoldás olyan hatalmi koncentrációt eredményezett, amely – jóllehet más jogi keretek között – emlékeztet arra a szerkezeti logikára, amelyet a rendszerváltás idején éppen szét akartak bontani.

VII. A Pegasus-botrány: a digitális kor állambiztonsága

2021 júliusában a nemzetközi oknyomozó újságírás egyik legnagyobb hatású projektje, amelyben Magyarországról a Direkt36 és a Telex vett részt, feltárta, hogy az izraeli fejlesztésű Pegasus kémprogramot – amelyet eredetileg terroristák és bűnözők felderítésére szántak – számos ország, köztük Magyarország is, újságírók, ellenzéki politikusok, ügyvédek és üzletemberek megfigyelésére használta. Az oknyomozó csapat munkája nyomán mintegy háromszáz magyarországi telefonszám került elő a célpontok listájáról, közöttük ismert újságírók és ellenzéki szereplők száma is.

A botrány politikai vihart kavart: az ellenzék kezdeményezte az Országgyűlés nemzetbiztonsági bizottságának összehívását, abban bízva, hogy kiderül, mely szolgálatok és milyen felhatalmazás alapján vetették be a szoftvert. A Telex tudósítása szerint azonban a Fidesz képviselői nem tartották indokoltnak a bizottság összehívását, míg az Index arról számolt be, hogy az LMP szerint a kormánypárti képviselők távolmaradása gyakorlatilag beismerésnek tekinthető. Amikor végül sor került az ülésre, a kormánypárti oldal nem képviseltette magát, így a testület határozatképtelen maradt – ez önmagában is jelzésértékű volt arra nézve, hogy a parlamenti nemzetbiztonsági ellenőrzés Magyarországon milyen korlátok között működik.

A Szabad Európa összefoglalója találóan fogalmazta meg a kormány reakcióját: „a kormány nem tagad, csak felelősséget hárít”. Ez a mondat a maga tömörségében a teljes ügy lényegét ragadja meg – a hatalom nem vállalta nyíltan a megfigyelés tényét, de nem is cáfolta azt egyértelműen, miközben a felelősség kérdését igyekezett elmosni a jogi és eljárási keretek útvesztőjében. Az Európai Parlament 2023 májusában elfogadott jelentése megállapította, hogy több uniós tagállam kormánya is megsértette az emberi jogokat a kémprogram használatával, ami nemzetközi szinten is megerősítette azt, amit a magyar oknyomozók már 2021-ben feltártak.

A Pegasus-ügy fontos tanulsága, hogy a technológiai fejlődés alapvetően átalakította a megfigyelés eszköztárát, miközben a jogi és politikai kontroll mechanizmusai lényegében változatlanok maradtak. Ahol a Kádár-kori állambiztonság fizikai lehallgatásra, levélellenőrzésre és emberi forrásokra

támaszkodott, ott a mai szolgálatok néhány kattintással hozzáférhetnek egy okostelefon teljes tartalmához – ugyanakkor a parlamenti felügyelet gyengeségei, amelyek már a Portik–Laborc-ügyben is megmutatkoztak, a Pegasus-botrányban is megismétlődtek.

VIII. A katonai szolgálatok összevonása: a 2012-es lépés

A polgári szolgálatok 2010-es átalakítása után két évvel a katonai oldalon is hasonló centralizáció zajlott le. 2012. január 1-jén a Katonai Felderítő Hivatal és a Katonai Biztonsági Hivatal összeolvadt, létrehozva a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatot (KNBSZ). A gyakorlatban ez a Katonai Felderítő Hivatal átnevezését és alapító okiratának módosítását jelentette, miközben a megszüntetett Katonai Biztonsági Hivatal jogutódként olvadt be az új szervezetbe. Az integráció második üteme, amely a vezetési szintek egyszerűsítését és a párhuzamos feladatkörök megszüntetését célozta, 2012 áprilisára zárult le.

A KNBSZ létrejötte azt a folyamatot teljesítette ki, amelyet a polgári oldalon már két évvel korábban megkezdtek: a rendszerváltáskor tudatosan szétválasztott funkciók fokozatos újraegyesítését. Míg 1990-ben a hatalommegosztás elve mentén külön szervezetbe került a katonai hírszerzés és a katonai elhárítás, addig 2012-re ez a szétválasztás megszűnt, és egyetlen szervezet fogta össze mindkét feladatkört. A szakmai indoklás a hatékonyságra és a költséghatékonyságra hivatkozott, a kritikusok viszont arra figyelmeztettek, hogy minden ilyen összevonás egyúttal a kontrollmechanizmusok gyengülésével is jár, hiszen kevesebb szervezet, kevesebb egymást ellenőrző intézmény marad a rendszerben.

IX. A 2026-os fordulat: kormányváltás és a szolgálatok újrarendezése

A magyar nemzetbiztonsági történet legfrissebb fejezete arra emlékeztet, hogy a folytonosság és a törés kérdése nem lezárt, hanem folyamatosan újratermelődő probléma. 2026 áprilisában a Tisza Párt Magyar Péter vezetésével elsöprő győzelmet aratott az országgyűlési választáson, ezzel véget vetve az Orbán-kormányok tizenhat éves regnálásának. Ehhez a kormányváltáshoz azonban egy megelőző nemzetbiztonsági botrány is kapcsolódott: 2026 márciusában az Országgyűlés nemzetbiztonsági bizottsága nyilvánosságra hozta az Alkotmányvédelmi Hivatal egy részlegesen minősítés alól feloldott jelentését, amely két, a Tisza Párthoz köthető informatikus ügyét dolgozta fel. A dokumentum szerint a két férfi kémszoftver megszerzésére tett kísérletet, kapcsolatban álltak a budapesti ukrán nagykövetséggel, és a jelentés kulcsmegállapítása szerint „az ukránoknak dolgoztak”. Amint arra a Kontroll.hu és több más portál is felhívta a figyelmet, maga az AH-dokumentum nem

említette a Tisza Párt nevét, a kormánypárti sajtó mégis azonnal pártbotrányként tálalta az ügyet, alig néhány héttel a választás előtt.

Ez az epizód önmagában is tankönyvi példája annak a jelenségnek, amelyet ez az esszé a kezdetektől nyomon követ: egy nemzetbiztonsági szolgálat jelentése olyan időzítéssel és olyan tálalásban kerül nyilvánosságra, amely politikai haszonnal kecsegtet a hatalmon lévők számára. A Portik–Laborc-ügyben Laborc Sándor kompromittáló információt gyűjtött politikusokról egy alvilági kapcsolat segítségével; 2026 tavaszán egy hivatalos jelentés vált – szándéka szerint vagy anélkül – választási kampányeszközzé.

A történet azonban nem ért véget a választással. Miután Magyar Péter miniszterelnökként hivatalba lépett, 2026. június 13-án menesztette mind a négy nemzetbiztonsági szolgálat – az Alkotmányvédelmi Hivatal, az Információs Hivatal, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat és a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat – vezetőjét. A Telex június 13-i tudósítása szerint egy nappal később már ki is nevezték az utódokat: az Alkotmányvédelmi Hivatal élére Annus Zsolt Antal alezredes, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat élére Tóth Szabolcs dandártábornok került.

Ez a lépéssorozat pontosan azt a mintázatot ismétli meg, amelyet 1990-ben, majd 2010-ben is megfigyelhettünk: az új hatalom az egyik első intézkedésével lecseréli a nemzetbiztonsági szolgálatok vezetését, mert ezek az intézmények olyan mértékű befolyást és információs fölényt biztosítanak birtoklójuknak, amelyet egyetlen új kormány sem hagyhat a korábbi politikai érdekkörhöz köthető kezekben. A különbség csupán az, hogy 2026-ban ez a váltás a demokratikus választás és a kormányváltás normál rendjében történt, nem pedig puccsszerűen vagy alkotmányos válság közepette – ez a részlet is azt igazolja, hogy a magyar politikai rendszer, minden hiányossága ellenére, képes volt intézményesíteni a hatalomváltás mechanizmusát, még a legérzékenyebb szervek esetében is.

Ugyanakkor a mélyebb kérdés továbbra is megválaszolatlan marad: vajon az új vezetés alatt a szolgálatok valóban függetlenebbé, átláthatóbbá válnak-e, vagy csupán a politikai lojalitás címzettje cserélődik ki, miközben a szervezeti kultúra, a módszertan és a parlamenti kontroll gyengeségei érintetlenül továbbélnek. Erre a kérdésre 2026 nyarán még nem lehet végleges választ adni, de a magyar nemzetbiztonsági történet eddigi íve óvatosságra int azokkal a reményekkel szemben, amelyek szerint egy kormányváltás önmagában garantálná az intézményi kultúra gyökeres átalakulását.

X. Folytonosság és törés: mit örökölt a jelen a múltból

Amikor a magyar titkosszolgálatok történetét a III/III. Csoportfőnökségtől napjaink Alkotmányvédelmi Hivataláig és Terrorelhárítási Központjáig végigtekintjük, több visszatérő mintázat rajzolódik ki. Az első a szervezeti átalakítások gyakorisága: a magyar nemzetbiztonsági architektúra 1962 óta legalább négyszer esett át gyökeres átszervezésen – 1962-ben, 1990-ben, 1995–96-ban és 2010-ben –, és minden egyes átalakítás mögött politikai szándék húzódott, hogy az adott hatalom saját elképzelése szerint formálja át azt a szervezetrendszert, amely a legkevésbé van kitéve a társadalmi ellenőrzésnek.

A második mintázat a parlamenti és társadalmi kontroll tartós gyengesége. A nemzetbiztonsági bizottság ülésein tapasztalt határozatképtelenségek, a Portik–Laborc-ügy lezárása bizonyítékok hiányában, a D-209-es dosszié tisztázatlansága mind ugyanarra a jelenségre mutatnak rá: a magyar politikai elit – kormányzati oldaltól függetlenül – ismételten vonakodott attól, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok működését valóban átlátható módon a nyilvánosság elé tárja.

A harmadik mintázat a személyi és módszertani kontinuitás kérdése. Míg jogilag egyértelmű, hogy az 1990 után létrejött szolgálatok nem jogutódjai a Kádár-kori állambiztonságnak, a történeti kutatás azt is megmutatja, hogy a kilencvenes évek átvilágítási kísérleteinek kudarca miatt a szakmai állomány jelentős része folyamatosan a rendszerben maradt, és ezzel együtt bizonyos munkamódszerek, reflexek és informális hálózatok is továbbéltek – nem szervezeti, hanem emberi és kulturális értelemben.

Ugyanakkor a törések is valóságosak. A demokratikus jogállam keretei – még ha töredékesen és következetlenül alkalmazott keretek is – alapvetően más viszonyítási pontot teremtettek, mint amilyen a pártállam idején fennállt. A sajtószabadság, amely lehetővé tette a Dunagate, a Portik–Laborc-ügy és a Pegasus-botrány feltárását, olyan korrekciós mechanizmust jelent, amely a Kádár-korban elképzelhetetlen lett volna. A bíróságok, még ha lassan és következetlenül is, de mégiscsak napirendre tudták tűzni ezeket az ügyeket. Ez a különbség nem elhanyagolható, még akkor sem, ha az eredmények gyakran csalódást keltőek maradtak azok számára, akik teljes elszámoltatást vártak.

XI. Zárszó: az árnyékintézmények és a demokrácia próbája

A titkosszolgálatok természetükből fakadóan feszültségben állnak a demokratikus nyilvánossággal: működésük hatékonysága részben éppen a rejtettségükön múlik, miközben egy demokráciában minden hatalomgyakorlásnak elszámolhatónak kell lennie. Magyarország több mint hat évtizede próbálja megtalálni ennek az egyensúlynak a helyes arányát, és ez a keresés a mai napig nem zárult le. A III/III. Csoportfőnökség öröksége nem egy

dokumentumban vagy egyetlen szervezeti névben él tovább, hanem abban a tartós kísértésben, amely minden hatalmon lévő politikai erőt arra csábít, hogy a nemzetbiztonsági eszközöket saját politikai érdekei szolgálatába állítsa.

A jövő szempontjából a kérdés az, hogy a magyar politikai rendszer képes lesz-e olyan intézményi garanciákat kiépíteni, amelyek túlélik a mindenkori kormányváltásokat, és amelyek a nemzetbiztonsági szolgálatok működését valódi, folyamatos és pártpolitikától független ellenőrzés alá helyezik. Az eddigi történet – a Dunagate-től a Pegasus-botrányon át egészen a 2026-os kormányváltást kísérő vezetőcseréig – azt sugallja, hogy ez a garanciarendszer még mindig hiányos. A folytonosság és a törés között húzódó vékony vonal mentén Magyarország nemzetbiztonsági szolgálatai továbbra is olyan intézmények maradnak, amelyeknek működését a társadalom inkább csak utólag, botrányok és oknyomozó riportok nyomán ismerheti meg, nem pedig folyamatos és intézményes átláthatóság révén. Az, hogy 2026 nyarán éppen egy új kormány áll az újjászervezett szolgálatok élén, önmagában nem cáfolja, hanem inkább megerősíti ezt a következtetést: a hatalomváltás megismétlődött, a szerkezeti kérdés azonban változatlan maradt.